

Sygn. akt III AUa 189/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie następującym:

Przewodniczący:	Sędzia Urszula Iwanowska
Sędziowie:	Beata Górską (spr.) Anna Polak
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 26 września 2019 r. w S.

sprawy Z. M.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o ustalenie wysokości zadłużenia z tytułu składek

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 6 marca 2019 r., sygn. akt VI U 865/18

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydziałowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Anna Polak	Urszula Iwanowska	Beata Górską
------------	-------------------	--------------

Sygn. akt III AUa 189/19

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 28.05.2018r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. ustalił wysokość zadłużenia Z. M. z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenia zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych z odsetkami.

Odwołanie od powyższej decyzji wniósł ubezpieczony, domagając się jej zmiany i ustalenia, że zaległości nie posiada. Jednocześnie wskazał, że nie są mu znane okoliczności, które przerwałyby bieg terminu przedawnienia. Nadto inspektorat ZUS w S. pismami z dnia 12 marca 2018 r. powiadomił Z. M. i E. M. o wygaśnięciu zabezpieczenia hipotecznego tych wierzytelności, które były wpisane w dziale IV księgi wieczystej (...), prowadzonej dla nieruchomości będącej w ich użytkowaniu wieczystym na prawach wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie i zasądzenie od skarżącego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Podkreślił, że zadłużenie za okres od 01/1999 do 12/2001 objęte jest postępowaniem egzekucyjnym prowadzonym przez Urząd Skarbowy w M..

Wyrokiem z dnia 6 marca 2019 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. z dnia 28 maja 2018 roku, znak: (...) (...) w ten sposób, że ustalił, iż Z. M. nie posiada zadłużenia z tytułu należności określonych w decyzji.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowił następująco ustalony stan faktyczny i rozważania prawne.

Z. M. nie opłacił za okres od stycznia 1999 do grudnia 2001 r. składek na: ubezpieczenia społeczne w kwocie 175 177,05 zł; na ubezpieczenie zdrowotne w kwocie 38 795,44 zł, na Fundusz Pracy i Gwarantowanych świadczeń Pracowniczych w kwocie 14 729,36 zł. Pozwany wystawił tytuły wykonawcze obejmujące powyższe należności. Najpóźniejszy tytuł wystawiony został w listopadzie 2005 r. Pozwany doręczył wnioskodawcy i jego małżonce tytuły wykonawcze (...) w 2018 r. Należności powyższe były zabezpieczone hipotekami wpisanymi w księdze wieczystej (...) w kwocie 173.912,40 zł i 71.149,40 zł. 12.03.2018 zastępca dyrektora B.R. podpisała zaświadczenia o wygaśnięciu powyższych zabezpieczeń hipotecznych.

Sąd Okręgowy przytoczył treść przepisów art. 24 ust. 4 - 5f ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U.2019.300). Dalej wyjaśnił, że skrócone z 10 na 5 lat okresy przedawnienia należności składkowych obowiązują od 2012 r. (art. 11 ust. 1 a ustawy z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców - Dz.U.2011.232.1378). Stosownie do art. 27 tej ustawy: do przedawnienia należności z tytułu składek, o którym mowa w art. 41b ust. 1 ustawy wymienionej w art. 2 oraz w art. 24 ust. 4 ustawy wymienionej w art. 11, którego bieg rozpoczął się przed dniem 1 stycznia 2012 r., stosuje się przepisy w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, z tym że bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 2012 r. (ust. 1). Jeżeli przedawnienie rozpoczęte przed dniem 1 stycznia 2012 r. nastąpiłoby zgodnie z przepisami dotychczasowymi wcześniej, przedawnienie następuje z upływem tego wcześniejszego terminu (ust. 2).

Sąd Okręgowy wskazał, że w zakresie zabezpieczenia hipotecznego pozwany sam uznał, iż zabezpieczenie hipoteczne wygasło. Tym samym z mocy art. 20 ust. 5 pozwany nie może egzekwować należności na tej podstawie.

Zdaniem Sądu I instancji, zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie pozwolił na ustalenie, ażeby doszło do przerwania czy też zawieszenia biegu przedawnienia spornych należności. Sąd wprost zobowiązywał pełnomocnika pozwanego do przedstawienia dowodów wskazujących na nieprzedawnienie należności, gdyż złożone tytuły wykonawcze nie wskazują daty doręczenia ani nie dowodzą prowadzenia postępowania egzekucyjnego należności objętych tymi tytułami egzekucyjnymi. Wezwanie doręczono 30.10.2018 r. Pomimo wezwania żadnych nowych dowodów, poza dowodami doręczenia pozwany nie złożył. Dowody te wskazują na doręczenie tytułów wykonawczych (...). Tychże tytułów jednak nie złożył. Jeżeli dotyczą one spornych należności (czego wobec nie złożenia zweryfikować się nie da), to ich doręczenie nastąpić musiało po upływie okresów przedawnienia określonych w art. 24 ust. 4 (zarówno 10 jak i 5 lat).

Natomiast zalegające w aktach pozwanego tytuły wykonawcze nie dowodzą w żaden sposób zawiadomienia o podjęciu czynności zmierzającej do wyegzekwowania należności z tytułu składek, ani dowodu wszczęcia takiego postępowania. W aktach brak jest dowodu doręczenia zawiadomienia odwołującego o podjętych czynnościach, w tym dowodów doręczenia tytułów wykonawczych.

Sąd Okręgowy wskazał, że obowiązku dowodzenia nie zastępują przedstawione w zestawieniu twierdzenia pozwanego o prowadzeniu postępowania egzekucyjnego. Zaoferowany materiał dowodowy nie pozwala także na zweryfikowanie, czy doszło do zawiadomienia odwołującego o podjętych czynnościach egzekucyjnych i (jeżeli rzeczywiście są czy były one prowadzone) ani czy doszło do zawieszenia biegu przedawnienia i kiedy.

Ustalając stan faktyczny sąd oparł się na materiale dowodowym – dokumentach zaoferowanych przez strony, uznając je za wiarygodne.

Z powyższym wyrokiem nie zgodził się organ rentowy, który w wywiezionej apelacji podniósł następujące zarzuty:

- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c., w następstwie którego doszło do braku poczynienia wyczerpujących ustaleń i z obrazą dla przytoczonych przepisów niewzięcia pod uwagę całości zebranego materiału dowodowego, w tym akt egzekucyjnych Naczelnika Urzędu Skarbowego w M., świadczących o zawieszeniu biegu przedawnienia należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne i Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od lipca 2001 r. do września 2001 r. i z grudzień 2001 r.;

- sprzeczność ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przez przyjęcie, że organ rentowy nie doręczył ubezpieczonemu tytułów egzekucyjnych, a z załączonych do sprawy wykazów wynika, że tytuły akie zostały doręczane;

- naruszenie art. 24 ust. 5b ustawy systemowej poprzez pominięcie przy badaniu przedawnienia należności z tytułu składek okoliczności powodujących przerwę biegu przedawnienia, co skutkowało wadliwym przyjęciem, że należności ubezpieczonego z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne i FPiFGŚP za okres od lipca 2001 r. do września 2001 r. i za grudzień 2001 r. uległy przedawnieniu na dzień wydania zaskarżonej decyzji.

Mając na uwadze powyższe zarzuty apelujący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania w tym zakresie, ewentualnie o zmianę wyroku i oddalenie odwołania Z. M..

W uzasadnieniu apelujący podkreślił, że dowody w sprawie znajdują się w Urzędzie Skarbowym w M.. Dowodem na doręczenie tytułów egzekucyjnych znajdujących się w przedłożonym wykazie jest obiektywna okoliczność, zgodnie z którą, gdyby nie nastąpiło doręczeniem organ rentowy nadałby przesyłkę jeszcze raz, a fakt ten zostałby odnotowany w wykazie. Przeciwno ubezpieczonemu było prowadzone postępowanie zmierzające do wyegzekwowania należności, które spowodował zawieszenie biegu przedawnienia. Przez pierwszą czynność zmierzającą do wyegzekwowania należności z tytułu składek, należy rozumieć czynność zmierzającą bezpośrednio związaną z postępowaniem egzekucyjnym, jaką może być np. wystawienie tytułów wykonawczych, zajęcie wynagrodzenie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja doprowadziła do uchylenia zaskarżonego wyroku.

Tytułem wstępu należy wyjaśnić, że składki, w zakresie których organ rentowy odmówił umorzenia, dotyczą okresu od stycznia 1999 r. do grudnia 2001 r. Organ rentowy twierdził, że zadłużenie za ten okres objęte jest postępowaniem egzekucyjnym prowadzonym przez Urząd Skarbowy w M.. W toku postępowania odwołujący się wskazał, że wiarygodność organu rentowego przedawniła się najpóźniej 1 marca 2017 r., bowiem ostatnią czynnością w trakcie egzekucji prowadzonej w tej sprawie było doręczenie tytułu wykonawczego w dniu 28 lutego 2012 r. Natomiast zważywszy, że od 1 stycznia 2012 r. okres przedawnienia dla tego rodzaju należności wynosił 5 lat. Zatem, zdaniem Z. M., przedawnienie nastąpiło 1 marca 2017 r.

Przypomnieć zatem należy, że ustawa z dnia 18 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 241, poz. 2074 z późn. zm.) dokonała w art. 1 pkt 9 zmiany m.in. art. 24 ust. 4 u.s.u.s., stanowiąc, że należności z tytułu składek ulegają przedawnieniu po upływie 10 lat, licząc od dnia, w którym stały się wymagalne. Zgodnie z art. 23 ustawy zmieniającej weszła ona w życie w dniu 1 stycznia 2003 r.

Ustawa zmieniająca nie zawiera wyraźnego uregulowania kwestii międzyczasowych co do przedawnienia należności wymagalnych przed dniem jej wejścia w życie. Przyjmuje się, że upływ terminu przedawnienia, wynoszącego do dnia 31 grudnia 2002 r. - 5 lat, przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej powodował skutek wygaśnięcia zobowiązania; natomiast w przypadku, gdy zobowiązanie to przed dniem 1 stycznia 2003 r. (data wejścia w życie ustawy z 18 grudnia 2002 r.) nie uległo przedawnieniu, to ma do niego zastosowanie zasada bezpośredniego działania ustawy nowej, co oznacza, że zobowiązanie z tytułu składek nieprzedawnionych przed dniem 1 stycznia 2003 r. ulega 10-letniemu przedawnieniu, a nie jak dotychczas - przedawnieniu 5-letniemu. Taki pogląd wyrażony został m.in. w dwóch uchwałach Sądu Najwyższego: z dnia 2 lipca 2008 r. sygn. akt II UZP 5/08 - Lex nr 396253 i z dnia 8 lipca 2008 r. sygn. akt I UZP 4/08 - Lex nr 396249.

Mocą powołanej ustawy został także zmieniony przepis art. 24 ust. 5 u.s.u.s., do którego dodano ust. 5a-5d. Przepis art. 24 ust. 5b z dniem 1 lipca 2004 r. - uległ dalszej nowelizacji na podstawie art. 10 pkt 10 lit. b ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 121, poz. 1264) i otrzymał brzmienie: "bieg terminu przedawnienia zostaje zawieszony od dnia podjęcia pierwszej czynności zmierzającej do wyegzekwowania należności z tytułu składek, o której dłużnik został zawiadomiony, do dnia zakończenia postępowania egzekucyjnego."

Kolejna zmiana okresu przedawnienia została wprowadzona od 1 stycznia 2012 r. Z tym dniem na podstawie art. 11 pkt 1 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o redukcji niektórych obowiązków obywateli i przedsiębiorców (Dz. U. Nr 232, poz. 1378) zmieniono treść art. 24 ust. 4 u.s.u.s. i skrócono okres przedawnienia składek na ubezpieczenia społeczne z 10 do 5 lat. Zgodnie z art. 27 powołanej ustawy, do przedawnienia należności z tytułu składek, o którym mowa w art. 24 ust. 4 ustawy systemowej, którego bieg rozpoczął się przed dniem 1 stycznia 2012 r., stosuje się przepisy w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą z tym, że bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia 1 stycznia 2012 r. Wedle zasady wynikającej z tego przepisu do należności składkowych nieprzedawnionych do 1 stycznia 2012 r. (według zasad z zastosowaniem 10-letniego okresu przedawnienia) ma zastosowanie 5-letni termin przedawnienia, z tym jednak bardzo istotnym zastrzeżeniem, że liczy się go nie od daty ich wymagalności, tak jak o tym stanowi art. 24 ust. 4 ustawy systemowej, ale od dnia 1 stycznia 2012 r. Wyjątek od tej zasady ustanawia ust. 2 powołanego przepisu, stosownie do którego jeżeli przedawnienie rozpoczęte przed dniem 1 stycznia 2012 r. nastąpiłoby zgodnie z przepisami dotychczasowymi, wcześniej przedawnienie następuje z upływem tego wcześniejszego przepisu (tak: w wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27 czerwca 2013 r. sygn. akt III AUa 1656/12, Lex nr 1350353).

Jednocześnie Sąd Apelacyjny zauważa, że przedawnienie, jako instytucja prawa materialnego, skutkująca wygaśnięciem zobowiązania musi być bezwzględnie respektowana w toku postępowania. W toku niniejszej sprawy organ rentowy podnosił, że dokumentacja potwierdzająca toczące się postępowanie egzekucyjne znajduje się w Urzędzie Skarbowym w M.. Sąd Okręgowy przyjął natomiast, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy nie pozwala na ustalenie, ażeby doszło do przerwania czy też zawieszenia biegu przedawnienia spornych należności. Przedłożone przez organ rentowy tytuły wykonawcze nie wskazują bowiem daty doręczenia, nie dowodzą prowadzenia postępowania egzekucyjnego, nie zostały przedłożone tytuły wykonawcze, na które powoływał się organ rentowy, a zatem nie można zweryfikować, czy dotyczą one spornych należności.

Wskazać należy, że zgodnie z przepisem art. 24 ust. 5b ustawy systemowej, bieg terminu przedawnienia zostaje zawieszony od dnia podjęcia pierwszej czynności zmierzającej do wyegzekwowania należności z tytułu składek, o której dłużnik został zawiadomiony, do dnia zakończenia postępowania egzekucyjnego. W świetle orzecznictwa sądowego czynnością zmierzającą do ściągnięcia należności jest niewątpliwie wystawienie tytułu wykonawczego przez właściwy organ, ale za czynności zmierzające do ściągnięcia należności mogą być uznane również inne czynności, tj. orzeczenia, pisma kierowane do strony, z których treści czy uzasadniania wynika bezpośrednio, że zmierzają one do ściągnięcia zaległości (wyrok Sądu Administracyjnego w Szczecinie z 19 lipca 2016 r. I SA/Sz 637/16, LEX nr 2116066). Za czynności zmierzające do wyegzekwowania należności z tytułu składek uznaje się takie czynności, z których treści lub uzasadnienia wynika bezpośrednio, iż zmierzają one do ściągnięcia należności. Nie ulega wątpliwości, że czynnością taką może być doręczenie odpisu tytułu wykonawczego czy zawiadomienia o zajęciu składnika majątkowego; podjęcie tych czynności wiąże się bowiem z wszczęciem postępowania egzekucyjnego, a zatem

służy wyegzekwowaniu należnych składek (wyrok Sądu Administracyjnego w Gdańsku z dnia 12 lipca 2017 r. I SA/Gd 737/17, LEX nr 2350989).

W niniejszej sprawie zadłużenie z tytułu nieopłaconych składek dotyczy okresu od stycznia 1999 r. do grudnia 2001 r., co w świetle wskazanych nowelizacji, podejmowanych przez organ rentowy czynności wobec dłużnika, czynić mogłoby przypuszczenie, że część z nich mogła ulec przedawnieniu – tak jak to wskazywał ubezpieczony. Jednakże twierdzenia te mogą okazać się niesłuszne w sytuacji, w której okazałoby się, że postępowania egzekucyjne w stosunku do dłużnika zostało wszczęte i jest prowadzone – co stanowiłoby okoliczność skutkującą przerwaniem biegu terminu przedawnienia tych należności.

W uzasadnieniu zaskarżonego wyrok Sąd Okręgowy nie poczynił w zasadzie jakichkolwiek ustaleń faktycznych odnoszących się do dat przedawnienia poszczególnych należności składkowych, jak również zaniechał przeprowadzenia postępowania dowodowego w zakresie ustalenia, czy postępowanie egzekucyjne w US w M. w stosunku do Z. M. było prowadzone.

Przypomnieć należy, że przepis art. 386 § 4 k.p.c. stanowi, że w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, sąd odwoławczy może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania. Treścią normy prawnej zawartej w tym przepisie jest upoważnienie do wydania przez sąd odwoławczy orzeczenia kasatoryjnego w określonych sytuacjach procesowych, jako wyjątku od zasady orzekania co do meritum sporu w tym postępowaniu. Jego brzmienie wskazuje jednocześnie na to, że nie zachodzi obowiązek prowadzenia przez sąd drugiej instancji postępowania zmierzającego do wyjaśnienia rzeczywistej treści stosunków faktycznych i prawnych w sytuacji, gdy sąd pierwszej instancji zaniechał rozważenia poddanych przez strony pod osąd żądań i twierdzeń, jak również, gdy nie dokonał oceny przeprowadzonych dowodów i pominął mogące mieć wpływ na rozstrzygnięcie meritum sporu dowody zawnioskowane przez strony dla ustalenia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Konieczne staje się wówczas wydanie orzeczenia przewidzianego w art. 386 § 4 k.p.c., ponieważ ocena po raz pierwszy poddanych przez strony pod osąd żądań i zarzutów oraz twierdzeń i dowodów zgłoszonych na ich poparcie, a następnie wydanie orzeczenia co do istoty sporu, ograniczyłoby merytoryczne rozpoznanie sprawy do jednej instancji. Podkreślić przy tym należy, że merytoryczny charakter postępowania odwoławczego, nie oznacza, że sąd drugiej instancji pełni taką samą rolę, jak sąd orzekający w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, mimo że postępowanie apelacyjne jest postępowaniem merytorycznym, to nie można pomijać, że przede wszystkim ma charakter kontrolny. Rozstrzygnięcie zatem po raz pierwszy określonych kwestii przez sąd apelacyjny, prowadzi do pozbawienia stron możliwości zgłoszenia ewentualnych zarzutów dopuszczalnych tylko w ramach zaskarżenia w toku postępowania dwuinstancyjnego.

Z powyższą sytuacją mamy do czynienia w niniejszej sprawie. Uzasadnienie Sądu I instancji nie zawiera praktycznie w ogóle ustaleń w kwestii terminów przedawnienia poszczególnych należności składkowych. Sąd I instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy powinien przede wszystkim zwrócić się do Urzędu Skarbowego w M. o udzielenie informacji, czy w stosunku do dłużnika Z. M. toczyło się, bądź czy jest w toku postępowanie egzekucyjne mające na celu wyegzekwowanie należności objętych zaskarżoną decyzją, w stosunku do których organ rentowy wydawał znajdujące się w aktach sprawy tytuły wykonawcze. Jeżeli postępowanie takie toczyło się, dalej jest w toku, bądź jeżeli w ogóle nie było wszczęte, Sąd Okręgowy zajmie stanowisko co do spełnienia przesłanek przerwania lub zawieszenia terminu przedawnienia. Sąd I instancji dokona także ustaleń co do tego, czy poszczególne należności, a jeśli tak, to w jakich terminach, przedawniły się. Dotychczas przeprowadzone postępowanie dowodowe nie pozwala bowiem na ustalenie, czy spełnione zostały warunki do przerwania biegu terminu przedawnienia przewidzianego w art. 24 ust. 5b ustawy systemowej. Dane o wszczęciu przebiegu postępowania egzekucyjnego są istotne dla oceny, czy składki za sporny okres uległy przedawnieniu.

Uwzględniając powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Gorzowie Wielkopolskim, na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSA Beata Górńska SSA Urszula Iwanowska SSA Anna Polak